

ra példa a Zentral- und Landesbibliothek Berlin (ZLB) 2004 januárjában indult „e-lernBar” c. programja, amely a 14 éves és idősebb fiatalokra összpontosít. A cikk célja annak megállapítása, hogy szükség van-e ilyen szolgáltatásokra a közkönyvtárakban, és ha igen, milyen formában nyújtsák ezeket. Az érdeklődők számára ajánlásokat közöl, és megvizsgálja, hogy érdemes-e szabványosítani az e-tanulás kínálatát.

(Autoref.)

Lásd még 215

Történelmi tájékoztatás

06/250

CONGLETON, Robert J.: Evaluating web sites featuring primary sources on United States history = Behav.Soc.Sci. 24.vol. 2005. 1.no. 61-82.p. Bibliogr.

Az USA történetére vonatkozó primer forrásokat közreadó webhelyek értékelése

(Autoref.)

Vezetés, irányítás

Tervezés

Lásd 210, 212

Munka- és rendszerszervezés, értékelés

06/251

SAEVERDA, Oscar - QUINTEROS-CARRILLO, Pilar [et al.]: El uso de los indicadores cualitativos y cuantitativos en la evaluación de las publicaciones periódicas: el caso del centro de investigación y de estudios avanzados del instituto politécnico nacional de México = Rev.Esp.Doc.Cient. 28.vol. 2005. 4.no. 500-517.p. Bibliogr. 8 tétel.

Hatékonyaság; Honlap; Történelmi forrás -nemzeti

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A legtöbb könyvtári honlap primer forrásokra mutató ajánlott webhelyeinek listája csak rövid ismertetést ad a vonatkozó webhelyekről. Ezek között azonban sokszor kétes minőségűek is akadnak, pl. nem működő URL-ekre hivatkoznak, nem tartalmaznak információt a szponzorokról, a dokumentumok forrásáról vagy egyéb olyan dolgokról, amelyek ismerete szükséges lenne a kínált adatok megbízhatóságának értékeléséhez. Mivel a kutatást végző hallgatók egyre inkább kizárólag az internetet használják a primer források felkutatására, tudniuk kell, hogyan értékeljenek egy bizonyos webhelyet. A cikk ötlépcsős módszert mutat be a webhelyek értékelésére, amellyel meg is vizsgál néhány olyan webhelyet, amelyek az Egyesült Államok történetéről kínálnak elsődleges forrásokat.

Res. angol nyelven

Minőségi és mennyiségi mutatók használata az időszaki kiadványok értékelésénél a Mexikói országos műszaki intézet kutatóközpontjának esetében

Állományelemzés; Hatékonyaság; Időszaki kiadvány

Mudge 1989-es könyve (Value engineering: a systematic approach. Pittsburg: J.Pohl Ass.) alapján Dawn és Reeta (Maintaining a high quality, cost-effective journal collection. = CURL News, 1991. 485-490.p.) dolgozta ki azt az értékelő mátrixot, melyben a kutatási irányok lefedettség, a tanulmányi programokhoz való alkalmaz-

kodás, a hatástényező (impact factor), a hivatkozások és hivatkozatok mértéke és mennyisége, az indexeltség, a példány egyedi volta az országban vagy az intézményben, a gyűjtemény teljes vagy hiányos volta játszanak szerepet.

Ezt a módszert alkalmazva és a használati adatokkal kiegészítve végezték el a mexikói műszaki egyetem folyóirat-állományának költség-hatékonysági elemzését. A teljes állomány 27,25%-ánál mértek negatív, 67,5%-ánál pozitív költség-hatékonysági mutatót. 99 folyóirat (5,25%) esetében nem lehetett az indexet megállapítani; közülük 14 új cím volt, a többi viszont egyáltalán nem használták a vizsgált időszakban, így ezek előfizetését megszüntetik. A módszer nagymértékben alkalmasnak bizonyult a folyóirat-állomány egészének megismerésére és részletes értékelésére, ami megkönnyíti és megalapozza a költségvetési szorítások miatt szükséges előfizetés-megszüntetési döntéseket.

(Mohor Jenő)

Pénzügyi és gazdasági kérdések

06/252

POLL, Roswitha: To get one's money's worth: library management with cost data = Bottom Line. 19.vol. 2006. 1.no. 7-15.p.

Hogy megérje... A költségek nyomon követése a könyvtárban

Költségelemzés; Költségvetés

A cikk áttekinti az ún. költségkalkulációs módszereket, és bemutatja könyvtári használatukat. Elmagyarázza a költségkalkuláció és a hagyományos „bevétel–kiadás” alapú statisztikák közti különbséget, és kimutatja a költségadatok hasznosságát a vállalati döntéshozatalban. Nem minden könyvtár számol a költségekkel, pedig ez szükséges az intézmény zökkenőmen-

tes, hatékony működéséhez. Ismerve bizonyos feladatok vagy szolgáltatások költségeit, ezeket más intézmények hasonló szolgáltatásaival összehasonlítva a könyvtár jobban meg tudja ítélni, hogy milyen szolgáltatásokra van szükség, és hogy ezeket házon belül kell-e megvalósítani, vagy külső szolgáltatót kell-e igénybe venni. A költségkalkulációt mindig a könyvtár jövőképeinek, céljainak és stratégiai tervének fényében kell szemlélni.

(Autoref. alapján)

06/253

HOLT, Glen E.: Getting beyond the pain: understanding and dealing with declining library funding = Bottom Line. 18.vol. 2005. 4.no. 185-190.p. Bibliogr.

Tegyük túl magunkat a szenvedésen - a csökkenő könyvtári költségvetés értelmezése és kezelése

Költségvetés; Közművelődési könyvtár; Támogatás-pénzügyi-állami, hatósági

A könyvtárosok rendre szembesülnek a csökkenő költségvetéssel. Ám nemcsak a könyvtári költségvetések csökkennek. Emellett előfordul a nagyobb szabadság biztosítása is: gyakori, hogy a fenntartó engedélyez státust, de fedezetet nem ad mellé. Az elmúlt 18 hónapban a költségvetés-csökkenés az USA-ban több helyen elérte az 50%-ot. Ám a helyzet súlyosabb, mert a könyvtárak által rendszeresen beszerzett szolgáltatások, dokumentumok, főképpen a folyóiratok ára jelentősen emelkedett. A könyvtárak vásárlóereje így még drasztikusabban esett vissza.

Az ALA (az USA könyvtáros egyesülete) hagyományosan a közkönyvtárak finanszírozásának kérdését helyi ügynek tekinti, hiszen a költségvetés illetve a célcsoport is helyben van. Eszerint a könyvtári stratégia legfontosabb dolga megbizonyosodni arról, hogy a helyi közösség tudatában legyen annak, hogy van könyvtára, és miért jó az számára – mondta Carol Brey-Cassiano (az ALA elnöke, 2004-20005-ben). Így az ALA tá-

mogatásképpen arra összpontosít, hogy segítsen a fenntartókban tudatosítani a könyvtár növekvő finanszírozásának fontosságát. A könyvtári finanszírozást kutató John Buschmann megállapítja: egy könyvtárigazgatónak, -vezetőnek, választott könyvtári hivatalnoknak és bizottsági tagnak sem szabad hinnie azt, hogy a könyvtáraknak megkérdőjelezhetetlen joguk van a közpénzekre. Lehet, hogy ez így volt az amerikai és kanadai történelem korábbi századában, de ez már a múlt. Megváltozott ugyanis a közfelfogás: az adófizetők szerint a közintézményeknek kevesebből több szolgáltatást kell nyújtaniuk.

Ez az értékeltolódás az USA-n kívül pl. az Egyesült Királyságban is tetten érhető. Ott 2002-2003-ban a közkönyvtárakból való kölcsönzés 5%-kal esett vissza; könyvek esetében 1995-től számolva 31%-os a visszaesés. Ezek okát kutatva a Libri könyvtár-finanszírozó szervezet megállapította, hogy az utóbbi 20 évben nem volt reform, nyitvatartási idő növelés, elégtelen volt a gondoskodás a leromló, mennyiségében csökkenő állomány gondozásáról, frissítéséről. Az előző évek 17%-os költségvetés-növekedésének nagy része információtechnológiai berendezésekre ment el. Az újabb használók körét lényegében a házi feladatot készítő diákok, és az ingyenes számítógép-használatot élvezők jelentik. Az elégtelen könyvvásárlás a Libri megállapítása szerint országos jelenség. A megváltozott hozzáállást az is jelzi, hogy ha a hírekben alulfinanszírozott közintézményről esik szó, akkor azt egy-két intézmény pazarlásának bemutatása követi.

A könyvtárak lehetőségei:

1. A könyvtárak bizonyítsák be szolgáltatásaik nélkülözhetetlenségét. A könnyfacsaró történetek sora nem elegendő.
2. Mondják el a választópolgároknak, önkormányzati vezetőknek, politikusoknak, hogy milyen hasznára vannak a használóknak. Eljutunk majd odáig, hogy a könyvtáraknak lesz kutatási és jelentési részlege, marketing terve és reklámköltségvetése, akár a magánvállalkozásoknak.

3. A könyvtárvezetők és az ALA a könyvtár-finanszírozást ne csak helyi ügynek tekintsék. Hasznosnak látszik a nemzeti információs politika vagy a nemzeti könyvtárpolitika.
4. A könyvtárak jobban összpontosítsanak a használókra. A könyvtárosok hajlamosak saját életük könnyebbé tételéért fáradni, ahelyett, hogy használóikét tennék könnyebbé. A kozmetikai kiigazítások helyett alapvető változtatások szükségesek. A használóknak kínált rendszerek használata pl. sokkal bonyolultabb, mint az Amazon.com-é.
5. A globalizálódó információs és más szolgáltatások mellett el kell gondolkozni a könyvtárnak a helyi közösségben betöltött szerepéről.

A cikk szerzője zárásképpen egy régi Walt Kelly-gregre utal, melyben a színész azt mondja örömteli arccal: „Megtaláltuk a betegséget... mi magunk vagyunk azok.”

(Mikulás Gábor)

06/254

PEARSON, Peter D. - WILSON, Stu: Libraries are from Venus, fund-raising is from Mars. Development at the public library = Libr.Admin.Manage. 20.vol. 2006. 1.no. 19-25.p. Bibliogr.

A könyvtárak a Vénuszról származnak, a támogatás a Marsról jön... A közkönyvtárak fejlesztési tevékenységének szervezeti modelljei

Közművelődési könyvtár; Modellálás; Támogatás -pénzügyi -általában; Tervezés

Az Egyesült Államokban az elmúlt húsz évben egyre erőteljesebb adománygyűjtő tevékenységet folytatnak. Történelmi szempontból nézve ez meglehetősen különös, hiszen hozzá voltunk szokva, hogy a közkönyvtárak léte elsősorban egy ország állampolgárainak közös nagylelkűségén - az adókból juttatott támogatásán múlik. Az igaz, hogy Carnegie-től Gatesig számos adakozókedvű mecénás segítette, segíti a könyvtá-

rák működését, ám számolni kell azzal, hogy ezekre az adományokra nem lehet előre kiszámíthatóan, rendszeresen támaszkodni. A 1980-as évektől kezdve, a szigorodó gazdasági körülmények között azonban bizony szükség van a plusz források megtalálására. A közkönyvtárak többsége rákényszerült, hogy állandóan fejlessze adománygyűjtő munkáját. Az éves költségvetésnek 5-15 százalékát is kitehetik az ilyen jellegű bevételek. A források a gazdasági társaságokhoz, alapítványokhoz, állami szervekhez írt sikeres pályázatokból, a fő támogatókhoz évente benyújtott és elfogadott támogatási kérelmekből, végrendeletekből és hagyatékokból, adománygyűjtő kampányok bevételeiből, szponzorok támogatásából származhatnak. Ahogy nő a könyvtárak ilyen irányú tevékenysége, úgy egyre inkább szükség van szakképzett személyzetre, amely ápolja a kapcsolatokat az adományozókkal, elvégzi a pénzügyi, az adminisztrációs, a marketing és egyéb teendőket.

Azonban bármilyen csábító a várható haszon, a hagyományos könyvtári világ és a forrásgyűjtő tevékenység nem könnyen egyeztethető össze. Nem is lehet a különböző körülmények között működő könyvtárak számára egyetlen üdvözítő módszert javasolni. Természetesen vannak olyan közös vonások, melyekre alapozva felvázolható néhány alkalmas szervezeti forma, mely hatékony lehet a könyvtár alapvető feladatainak és támogatásszerzési tevékenységének szoros összekapcsolásában.

Az egyik ilyen modell, mikor a támogatásszerzési munkát a könyvtár egy részlege (esetleg a könyvtár megbízásából egy non-profit szervezet) végzi, a könyvtár vezetőjének felügyelete alatt. Ennek előnye a hatékony belső kommunikáció a felelős részleg és a könyvtár igazgatása között, aminek eredményeképpen a forrásgyűjtés szorosan összefügg a könyvtár stratégiai céljaival, prioritásaival. Hátránya, hogy a nagy adományozók általában vonakodnak állami fenntartású szervezetek számára adakozni, attól való félelmükben, hogy a pénzt nem arra fordítják, amire ők ere-

detileg szánták. További hátrány, hogy a felmerülő adminisztrációs és személyzeti költségek a könyvtárat terhelik, az igazgatónak pedig meglehetősen sok időt és energiát kell fordítania a tevékenység koordinálására, ellenőrzésére.

A második általánosan használt modell a könyvtárigazgatástól független, kuratóriumi vezetésű alapítvány működtetése. Előnye, hogy a kuratórium tagjaiként be lehet vonni a település helyi vezetőit az adománygyűjtő munkába, nagyobb lesz a könyvtár publicitása, és az adományozók is szívesebben működnek együtt egy független alapítvánnyal. Hátránya, hogy kevésbé közvetlen a kommunikáció, és hogy a forrásgyűjtés célja az alapítvány szándékaitól, elhatározásától függ inkább, és ez nem biztos, hogy összhangban van a könyvtári prioritásokkal. A kuratórium tagjaiként részt vevő helyi vezetők érvényesülési vágya felveti a lehetőséget, hogy az alapítvány bele akar szólni a könyvtár működési politikájába is. Esetleg rivalizálás indulhat meg a könyvtárat régóta támogató baráti körök és az alapítvány között is. Ezek a bonyodalmak számos problémát okozhatnak a könyvtár igazgatója és vezetése számára.

A harmadik modell az előző kettő kombinációjából származik. A könyvtártámogató baráti kör hagyományos szerepe mellett maga kezd széles körű, jól tervezett és szervezett adománygyűjtő tevékenységbe, tehermentesítve ezzel a könyvtári személyzetet. A baráti köröknek általában nagy az ismertségük, támogatottságuk a helyi közösségben, és befolyásuk van a potenciális adományozók, valamint a helyi önkormányzat köreiben is. Persze mindez hordozza azt a veszélyt is, hogy a támogatók befolyása és tevékenysége beárnyékolja magát a könyvtárat.

Bármelyik megoldást választja is a könyvtár, fontos, hogy vezető testületében olyan közéleti emberek üljenek, akik nem csupán beleszólni akarnak működésbe, hanem inkább azért támogatják, mert megértik, hogy a könyvtár legalább olyan fontos intézmény a közösség számára, mint az iskola. Legalább ennyire fontos,

hogy a könyvtár stratégiai tervében és éves terveiben pontosan meghatározza, milyen módon és milyen célból folytatja a támogatás-szerző tevékenységet.

Jó példa erre a Saint Paul könyvtár (Minnesota), ahol az 1995-ben készített stratégiai tervben a központi könyvtár renoválását, a számítógépes rendszer teljes megújítását, az állomány bővítését célzó támogatósszerzési kampány megindítását tűzték ki célul. Hála a jó tervezésnek és az ott legjobban megfelelő kombinált támogatósszerzési modellnek, a tízéves terv nagy része meg is valósult.

És hogy személy szerint kiket, és milyen eszközökkel érdemes megcélozni adomány és támogatósszerzés céljából? Például a könyvtár rendszeres látogatóin és a könyvtár különböző baráti köreinek tagjain kívül azokat a tehető embereket, akik most ugyan nem járnak könyvtárba, de ifjúkorukból szép emlékeik maradtak róla. A lehetséges támogatók nevét más szervezetekkel (pl. Rotary Club) együttműködve gyűjthetjük össze. Éves találkozók, kulturális programok, a közönségkapcsolatok rendszeres ápolása, személyre szóló és köszönetnyilvánító levelek mind megfelelő eszközök lehetnek erőfeszítéseink során. Természetesen nagyon fontos, hogy a könyvtár igazgatója, irányító testülete és munkatársai jól informáltak legyenek a támogatósszerzési tevékenységgel kapcsolatban, hogy a leendő donorokat megfelelőképpen tudják tájékoztatni például az adományozás lehetséges módjairól. A jól szervezett adománygyűjtő munka nemcsak azért fontos a könyvtár számára, mert anyagi haszon származik belőle, hanem mert azt is megmutathatja, hogy a könyvtár dinamikusan fejlődő, és a közösség számára nélkülözhetetlen intézmény.

(Fazokas Eszter)

Személyzet

06/255

NEAL, James G.: Raised by wolves: integrating the new generation of feral professionals into the academic library = Libr.J. 131.vol. 2006. 3.no. 42-44.p.

Nem könyvtáros végzettségű munkaerők alkalmazása az amerikai egyetemi könyvtárakban

Egyetemi könyvtár; Képesítés; Könyvtáros -alapfokú, középfokú; Munkabér, alkalmazás

Az amerikai egyetemi könyvtárakban az állások egyre nagyobb részét nem könyvtáros végzettségű alkalmazottakkal töltik be. A könyvtárosi diploma helyett nő az igény más tudományos végzettségekre, speciális nyelvtudásra, tanítási gyakorlatra vagy technikai szakértelemre. Új, különböző képzettséget igénylő munkakörök jelennek meg – elsősorban a számítógépes hálózattal, a menedzsmenttel, a kiadói tevékenységgel vagy az oktatástechnikával összefüggésben –, de a korábban diplomás könyvtárosok által ellátott feladatokat is mindinkább asszisztensekre vagy hallgatókra bizzák. Míg azelőtt az általánosnak mondható könyvtáros végzettség viszonylag egységes szakmai hozzáállást eredményezett, az új alkalmazottak értékrendje és felfogása sokszor lényegesen eltérő. Ennek a munkahelyi viszonyokra gyakorolt hatásait csak újabban kezdjük érzékelni.

Az egyes szakmákat szociológiai szempontból a gyakorlásukhoz szükséges ismeretek, a sajátos attitűd, illetve a munkához, a munkahelyhez való kötődés különböző súlya jellemzi. A könyvtári szakirodalom igen sokat foglalkozik a könyvtáros szakma sajátos arculatával és társadalmi megbecsültségével, azt azonban el kell ismerünk, hogy az egyetemi tanulmányok itt korántsem vezetnek olyan szakmai öntudathoz, mint a jogászoké vagy orvosoké. Az egyes könyvtárak igencsak különböző igényei szintén nem kedveznek az előbbi szakmákban megfigyelhető, viszonylagos függetlenséget élvező professzionizmusnak.

Az egyetemi szintű képzés feladata, hogy a szakmai ismeretek mellett megadja az autonóm szakmai szerep vállalásához szükséges készségeket. A hallgatónak e szerepet és a hozzá tartozó értékrendet a más társadalmi csoportokkal, az oktatókkal és az egymással való kapcsolattartás során rá kell elsajátítaniuk. Fontos, hogy tisztában legyenek kompetenciájukkal, értékeikkel, és ennek megfelelően törekedjenek az elismertségre és autonómiára. Ha a képzés valóban ellátja ezt a feladatát, előbb-utóbb a szakmai divergenciából adódó problémákat is kezelnie kell.

A könyvtárosok a legkülönbözőbb egyéb képzettségeket hozzák magukkal, és sokszor más szakmai pályafutás után kerülnek a könyvtárba. (Kérdés, hogy ez milyen gyakran tulajdonítható a könyvtárosi hivatás iránti valódi érdeklődésnek.) Sokszor kerül szóba a könyvtáros diploma értéke és relevanciája is. Az American Library Association már 1985-ös konferenciáján napirendre tűzte azt a kérdést, hogy a könyvtárosképzést a fenti értelemben vett professzionalizmusra vagy a megkövetelhető szak tudásra kell-e alapozni. Egyes vélemények szerint a gyakorlati ismeretek erős túlsúlya a kritikus és stratégiai gondolkodást, a módszerességet ássa alá. Amikor 2003-ban tudományos könyvtárak egy csoportja bizonyos könyvtári munkakörökbe tervszerűen egyéb végzettségű, PhD fokozatú munkatársakat helyezett, a könyvtárosi végzettség integritásáért aggódó és a könyvtárosképzés kiegészítését sürgető hangok ismét felerősödtek.

Ám nem kevésbé fontos probléma az új összetételű könyvtári személyzet csoportjai közti elentét sem. Néhány szerző már a kezdetekkor védelmébe vette a könyvtárosok hagyományos tekintélyét, és szorgalmazta fokozott megkülönböztetésüket az egyéb alkalmazottaktól. A könyvtárosok másfelől egyre inkább részt vesznek az oktatásban, az egyetemi kutatásban és technikai alkalmazások kifejlesztésében, amit nem utolsósorban a rutinfeladatok automatizálása tesz lehetővé. Szerepkörük módosulása bo-

nyolultabbá teszi a felelőségek, feladatkörök elhatárolását és konfliktusokhoz vezethet.

A távoktatás közben a korábbiaknál jóval szélesebb közönség számára tette elérhetővé a könyvtárosképzést, igaz, éppen a már emlegetett szakmai szocializáció rovására. Mivel az egyetemi könyvtáraknak mint intézményeknek is szélesedik a szerepköre, a könyvtárosképzés nem készítheti fel a hallgatókat minden feladat ellátására. A nem könyvtáros végzettségű alkalmazottakra tehát mind nagyobb szükség lesz az intézmények működése és további fejlődése érdekében. Ehhez azonban a vezetőknek meg kell tanulniuk a megváltozott igények szerint gondoskodni a munkaerőről, és a különböző háttérű és szakmai kultúrájú alkalmazottakat sikeresen integrálni.

(Vajda Henrik)

06/256

HOUŠKOVÁ, Zlata: Jazykové kompetence pracovníků knihoven = Čtenář. 58.roč. 2006. 1.no. 6-10.p.

A könyvtári dolgozók nyelvi kompetenciája

Feladatkör; Felmérés [forma]; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Nyelvismeret -könyvtárosoké

A Cseh Köztársaság 892 nyilvános és szakkönyvtárában 5505 munkatárs nyelvi kompetenciájának vizsgálatára került sor (a teljes dolgozói létszám 84,52%-a). A nyilvános könyvtárakban az orosz nyelv tudása jellemző (27,27%), a második helyen az angol 20,1%-kal, a harmadikon a német 14,99%-kal szerepel.

Az orosz nyelvtudás leginkább a községi könyvtárakban és az ötezer lakos alatti városi könyvtárakban jellemző. Az 5–20 ezer lakos közötti városokban az angol nyelvtudás kis fölénnyel vezet a német előtt. A szakkönyvtárakban az átlagnál valamivel jobb az idegen nyelvtudási arány: angol: 39,40%, orosz: 38,10, német: 23,38%.

A világnyelvek (angol, német, francia) ismerete összességében 37,7%-os a nyilvános könyvtá-

rakban és 68,9%-os a szakkönyvtárakban. A nyelvtudás minősítését a munkatársak vezetői végezték („optimális, jó, megfelelő és nem elegendő” minősítés alapján). A nyilvános könyvtári hálózatban a leggyakoribb a megfelelő nyelvtudás (43,9%), de 39,1%-os a nem elegendő minőségű nyelvtudás.

A szakkönyvtárakban valamivel jobb a helyzet: a könyvtárak negyedében jó minőségű az idegen nyelv tudása, csupán 17% esetén nem elegendő.

Az idegen nyelvtudással kapcsolatos elvárások minimum egy világnyelv, elsősorban az angol ismeretét, a nagyobb könyvtárakban legalább két világnyelv ismeretét kívánják meg.

A képzések támogatásával kapcsolatos kutatás igazolta, hogy a nyilvános könyvtárakban legnagyobb támogatást a szakmai képzés megszerzésére fordítanak (47,7%). A nyelvtudás megszerzésére irányuló támogatás a nyilvános könyvtárakban csak 15,2%-os támogatást kapott, amely tükrözi a jelenlegi állapotot.

Az egyes könyvtártípusok között a képzési támogatásokban jelentős különbségek figyelhetők meg. Legnagyobb mértékben a kutatói, akadémiai szférában működő könyvtárak támogatják az idegen nyelv képzését (66,7%-ban szabadidővel, 50%-ban anyagiilag).

A közeljövőben a könyvtárosok képzésében három terület bizonyul kiemelkedőnek: a szakmai tevékenység, a management és az IT. Ezeken belül a nyilvános könyvtárakban elsőbbséget kapnak a könyvtári rendszerek, kölcsönzési modulok és szolgáltatások, katalogizálási problémák, adatbázis-keresések. A szakkönyvtárakban az adatbázis-keresések szerepelnek az első helyen, a gyűjteményfejlesztési új ismeretekkel együtt. A management területén mind a nyilvános, mind a szakkönyvtárakban elsőbbséget élvez a projektkészítés és pályázatírás.

Az információs technológia területén három fontos terület jellemző. A nyilvános könyvtárakban továbbra is az integrált könyvtári rendszerek, az internetes böngészők, az információs források és

a weboldalak játszanak fontos szerepet. A szakkönyvtárakban szintén az internetes keresőeszközök, az információs források, és az automatizált könyvtári rendszerek élveznek elsőbbséget. Harmadik helyen a digitalizálás áll.

A kutatás tényeinek ismeretében a jövőben is számos feladat hárul a személyzeti munka területén a képzés, továbbképzés támogatására. Szükséges a felsőfokú szakképzések további támogatása, az iskolán kívüli szakképzés folytatása, a képzési programok összehangolása, a könyvtárosok nyelvtudási kompetenciájának erősítése, az aktuális képzési igényekre való gyors reagálás, az információs írástudás területén a folyamatos továbbképzés megvalósítása, széles körű beiskolázás az információs technológiák követésében, webszerkesztésben, információkeresésben, adatbázis-használatban, digitalizálásban.

A hivatásos könyvtárosoknak ezeket az ismereteit a szakmai igényesség mellett a minőségi szolgáltatások biztosítása és a használók iránti elkötelezettség is megköveteli.

(Prókai Margit)

Gépesítési kérdések

06/257

RUSSELL, Susan E. - WONG, Katherine: Dual-screen monitors. A qualitative analysis of their use in an academic library = J.Acad.Lib. 31.vol. 2005. 6.no. 574-577.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Két képernyős monitorok használatának tapasztalatai egy egyetemi könyvtár munkatársainak körében: minőségi elemzés

Display; Egyetemi könyvtár; Ergonómia; Felmérés; Személyzet

Minden olyan intézkedés, amely a munkakörülményeket javítja, növeli a teljesítményt, javítja a termék minőségét. Nincs ez másképp a számító-

gépet használó munkahelyek és a könyvtárosok esetében sem. A számítógépes munkahelyekkel foglalkozó ergonómiai tanulmányok eddig csak a hagyományos mutatókkal törődtek (az ülés és az asztal, majd a billentyűzet és az egér-felület magassága, a monitor dőlésszöge stb.). Alig van publikáció a kettős képernyőjű monitorok bevezetéséről, holott ez nagymértékben megkönnyíti a többcélú, vagy a több forrást egyszerre használó munkákat. Egy képernyő esetén vagy megfelelnek a képernyőt, így kisebb betűket kell használni, vagy a szöveg-összefüggések vesznek el, vagy az ablakok között kell kapcsolgatni, így nem látszik egyszerre a két felület, és időt, energiát fogyaszt a kapcsolgatás. A szükséges helyeken a kettős képernyőjű monitorok felszerelése elősegíti a kényelmes használatot, és hatékonyabbá teszi a munkát.

Az Oklahoma Egyetem könyvtárában kísérleti jelleggel több munkahelyet kettős képernyőjű monitorokkal láttak el, majd felmérték fogadtatásukat és használatukat a könyvtárosok körében. Alig néhányan jeleztek kezdeti szkepticizmust, azonban hamarosan ők is a megoldás lelkes híveivé váltak. A leggyakoribb használat, hogy az egyik képernyőn valamilyen információs dokumentumot készítenek, miközben a másikon nézik a különböző forrásokból származó, ezt támogató dokumentumokat. Többen jelezték, hogy kevesebb információs anyagot nyomtatnak ki, mivel az a másik képernyőn látható, amíg szükség van rá. Sokan jelezték, hogy inkább választanák a kétképernyős rendszert úgy is, ha a hagyományos monitor mellé tennének egy keskeny, mintha csak egy keskeny monitorjuk lenne, egy képernyős rendszerrel. Többen számoltak be arról, hogy folyamatosabban, hatékonyabban tudnak dolgozni. Néhányan azt is jelezték, hogy amilyen könnyű megszokni a rendszert, olyan nehéz visszaállni egy szokásos, egyképernyős munkahely használatára, illetve remélték, hogy a kísérlet végeztével nem kell visszaadniuk a kétképernyős monitort. Negatívumként mindössze a valamivel nagyobb helyigényt, illetve a

kísértést jelölték meg, hogy várakozás, vagy kevésbé érdekes munka közben a másik képernyőn elkezdenek valami mással foglalkozni: e-mailt írnak, vagy szörfölnek a weben.

Összegezve megállapítható, hogy a kétképernyős rendszereknek jó helyük van a könyvtári gyakorlatban is, ha felméri, hogy melyek azok a munkahelyek, ahol valóban szükség van rájuk.

(Mohor Jenő)

Marketing, közönségkapcsolatok

06/258

STOYKOVA, Dobrinka - VARBANOVA-DENCHEVA, Kristina: Wie können Weblogs in Bibliotheken genutzt werden? = Bibliothek. 29.Jg. 2005. 3.no. 353-360.p.

Res. angol és francia nyelven

Hogyan használhatók a könyvtárakban a weblogok?

Elektronikus hirdetőtábla; Könyvtárpropaganda

A *weblog* (web log, webnapló) vagy egyszerűen csak *blog* olyan web-alkalmazás, amely dátummal ellátott bejegyzéseket tárol egy nyilvános weboldalon. Ezek a bejegyzések általában fordított időrendben olvashatók, bárki számára elérhetőek, olvashatók, sokszor kommentálhatók is. A blog írójának célja általában az önkifejezés, gondolatainak vagy fontosnak tartott információknak a közreadása és terjesztése, témájuk és formájuk is sokféle lehet. A legfrissebb címeket hiperlinkekkel és rövid összefoglalókkal teszik elérhetővé RSS- (*Resource Description Framework Site Summary*) vagy XML-formátumban.

Miután a blog létrejöttét, jellemzőit, technikai feltételeit és gyakorlati kérdéseit is alaposan körbejárták a szerzők, *könyvtári felhasználását* is áttekintik az alábbiak szerint:

1. A nem könyvtárban készülő blogok általában kétfélek: a) *válogatott és rendszerezett, tematikus információk* vagy pedig b) *címjegyzékek* (directory), amelyek különféleképpen hasznosíthatók a könyvtári munka során – a bennük rejlő információk miatt, vagy az egy-egy szakterületen dolgozók információcseréjére, esetleg archívumként, netán a felsőoktatásban egy téma feldolgozására, esetleg új könyvtári szolgáltatások népszerűsítésére.

2. A könyvtárak is készíthetnek saját webnaplót – a műszaki feltételekről a <http://www.blogger.com/start> címen lehet részletesen tájékozódni. Előre tisztázni kell azonban a feladatokat (a közönségkapcsolatot, az új szolgáltatások népszerűsítését vagy a továbbképzést szolgálja-e majd a blog), a célközönséget (olvasók, a település valamennyi lakója, gyermekek stb.), a formai és tartalmi kérdése-

ket, a terjesztés körét (az interneten vagy csak helyben), a frissítés gyakoriságát stb.

A blog mint műfaj az amerikai könyvtárakban a legelterjedtebb; igen jól használható a tájékoztatásban (ld. http://dmoz.org/Reference/Libraries_and_Information_Science/Weblogs), az állománygyarapításban és a könyvtárak belső kommunikációjában.

A cikk befejező részében a szerzők arra is kitérnek, hogyan találhatunk rá a könyvtári blogok címekre. A fenti <dmoz.org> címen 370 amerikai web-naplót találunk, de az egyik leghíresebb portálon (<<http://portal.eatonweb.com>>) több mint 19 ezer van tematikus csoportokba rendezve. Végezetül még egy érdekes címre hívják fel a figyelmet, ahol a blogok könyvtártípusok szerint találhatóak (www.blogwithoutalibrary.net/index.html); ezek nemcsak az egyéni tájékozódáshoz, hanem a tájékoztató munkában is igen hasznosak lehetnek.

(Murányi Lajos)

Felhasználók és használat

Használat- és igényvizsgálat

06/259

ANURADHA, K.T. - USHA, H.S.: Use of e-books in an academic and research environment. A case study from the Indian Institute of Science = Program. 40.vol. 2006. 1.no. 48-59.p. Bibliogr.

Az elektronikus könyvek használata az Indian Institute of Science kutatóinak körében

Elektronikus könyvtár; Felmérés [forma]; Használati szokások; Kutató -mint olvasó

Kéthónapos próba-hozzáférés után felmérést végeztek az Indian Institute of Science (Bangalore, India) személyzete és hallgatói körében az elekt-

ronikus könyvek használatáról. A teljes válaszarány mindössze 2,94% volt, ám a hallgatók körében magasabb arány (5,07%) azt mutatja, hogy a fiatalabbak szívesebben használják az új technológiát. Sem az egyes tanszékek és részlegek tekintetében, sem az általános internet-használat vonatkozásában nem találtak összefüggést az e-könyv használattal. A válaszolók számos célra, különféle típusú munkákhoz használnak számítógépet, és 60%-uknak volt valamilyen tapasztalata e-könyvekkel. Ugyanakkor csak igen kis részük (1,66%) használta a próba idején ingyenesen rendelkezésre bocsátott Kluwer és Edutech e-könyveket. Ennek okai között az e-könyv technológiáról való ismeretek és a felhasználóképzés hiánya és a szolgáltatás nem kellő propagálása tűnik valószínűnek.

A válaszolók kb. harmada volt elégedett, több